

İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ ÖĞRETMEN VE OKULDAN KAYNAKLANAN NEDENLERİ*

Dr. C. Ergin EKİNCİ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Beytepe/Ankara
E-mail: ekinci@hacettepe.edu.tr

Dr. Berrin BURGAZ

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Beytepe/Ankara
E-mail: burgaz@hacettepe.edu.tr

Özet

Eğitim kurumlarının amaçlarını gerçekleştirmek üzere yaptıkları etkinlikleri etkili biçimde gerçekleştirebilmeleri için uygun bir okul ve sınıf düzeni kurulması ve sürdürülmesi önemlidir. Eğitim kurumlarının uygun bir okul ve sınıf düzeni oluşturma ve sürdürmelerini engelleyici çeşitli etkenler bulunmaktadır. Bunlardan birisi de öğretmen ve okul etkenlerinden kaynaklanan bazı istenmeyen öğrenci davranışlarıdır. Bu çalışmanın amacı öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinde öğretmen ve okula bağlı bazı davranış ve durumların ne kadar etkili olduğunu öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlemektir. Araştırmanın verileri 381 lise öğretmeni ve 1101 lise öğrencisine araştırmacılar tarafından geliştirilen anketin uygulanmasıyla elde edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlemesinde betimsel istatistikler (ortalama ve standart sapma, ikili karşılaştırmalarda t-testi, çoklu karşılaştırmalarda varyans analizi (Ftesti)) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları öğretmen ve okula bağlı istenmeyen bazı davranış ve durumların öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinde oldukça etkili olduğunu koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İstenmeyen öğrenci davranışı, öğretmen davranışları, okul ve sınıf düzeni.

REASONS OF STUDENT MISBEHAVIORS RESULTING FROM TEACHERS AND SCHOOLS

Abstract

Establishing and maintaining convenient school and classroom order is vital for the educational institutions to fulfill their activities effectively in order to achieve

* Bu çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenen 104K116 nolu projeye dayanmaktadır.

their aims. There are some factors hindering educational institutions to establish and maintain convenient school and classroom order. One of them is the misbehaviors of the students resulting from teachers and schools. The purpose of this study is to identify the impact of the behaviors and circumstances on student misbehaviors resulting from teachers and schools based on the teacher and student views. The data of the study were collected through the administration of the questionnaire developed by the researchers to the samples consisted of 381 high school teachers and 1101 students. Descriptive statistics (arithmetic means, standard deviation, t –test for dual comparisons, variance analysis (F test) for multiple comparisons) were applied in data analysis. The results of the study revealed that some undesired teacher behaviors and school circumstances effect the misbehaviors of the students significantly.

Key Words: Student misbehaviors, teacher behaviors, school and classroom order.

Giriş

Eğitim örgütlerinin varlık nedeni eğitsel amaçlardır. Eğitsel amaçların etkili ve yeterli düzeyde gerçekleştirilmesi bu amaca yönelik etkinliklerin gerçekleştirilebileceği uygun ortamların olması ile yakından ilişkilidir. Bu bağlamda eğitsel etkinliklerin gerçekleştirilmesine hizmet edebilecek bir okul ve sınıf düzeninin oluşturulması ve sürdürülmesi önemlidir. Genel olarak, eğitim kurumlarının bu yöndeki çabalarına karşın, aile, çevre, öğrenci, öğretmen, okul, vb. etkenlerden kaynaklanan bazı istenmeyen öğrenci davranışları okulun ve sınıfın düzenini olumsuz etkilemekte ve buna bağlı olarak da eğitim etkinliklerinin istenilen nitelikte gerçekleştirilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Sözü edilen etkenler içinde öğretmen ve okula bağlı nedenlerin belirleyici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın konusu bu iki etkene bağlı olumsuz durumlardır.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Öğretmene Bağlı Nedenler

Okullarda karşılaşılan istenmeyen davranışlardan söz edildiğinde, akla ilk gelen öğrencilerin istenmeyen davranışları olmaktadır. Oysa öğretmenler de bazı istenmeyen davranışlar gösterebilmekte ve bu davranışlar öğrencilerin öğrenmeleri ve davranışları üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmakta ya da onların istenmeyen davranışlar göstermelerine model oluşturmaktadır (Bonfield 2003; Dolin 1995; Toale 2001). İstenmeyen öğretmen davranışları öğrencinin öğrenmesini ve sınıftaki öğretme-öğrenme etkinliklerini doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz etkileyen ve engelleyen davranışlardır. İstenmeyen öğretmen davranışları öğretme yetersizliği, saldırganlık ve düzensizlik olarak gruplanabilir (Kearney ve diğ. 1991: 309-324).

Öğretmenin sınıfta tekdüze konuşması, çelişkili yönergeler vermesi, mantıksız beklentiler geliştirmesi, güdüleme yollarını bilmemesi, uygun öğretme yöntem ve araçlarını kullanmaması, öğrenci başarısını yansız bir biçimde değerlendirememesi, vb. konular “öğretme yetersizliği” ile ilişkilendirilmektedir. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarına etkisi açısından bakıldığında, öğretmenlerin niteliği önemli görülmektedir. Eğer öğretmen öğretme-öğrenme etkinliklerini etkili biçimde tasarlayıp uygulayabiliyorsa, öğrencinin yaptığı etkinliklere ve başarısına ilişkin dönüt sağlıyorsa istenmeyen davranışlara daha az rastlanmaktadır. İyi güdülenmediği için sınıfta sıkılan öğrenciler daha fazla istenmeyen davranış göstermektedir (Weishew ve Peng 1993: 5-17). Bu bağlamda ele alınabilecek çok

sayıda araştırma bulunmaktadır. Bunlardan Memişoğlu'un (2005) çalışması, öğrencilerde öğrenme isteği uyandırma, dersleri zevkli biçimde işleme, dersleri materyal kullanarak işleme, derslere hazırlıklı gelme gibi konularda öğretmen yetersizliğine ilişkin bulgular ortaya koymuştur. Benzer biçimde, Roberson ve Doebler'in (2001: 497-503) araştırması, öğrencilerin %38.6'sının öğretmenin derste istekli olmadığını, %37.3'ünün öğretmenlerin öğrencilerin bireysel gereksinimlerini dikkate almadığını, %32.6'sının öğretmenlerin derste değişik materyaller kullanmadığını ve %30.2'sinin öğretmenlerin farklı öğretim yöntemleri, stratejileri ve etkinlikleri izlemediğini düşündüklerini saptamıştır.

Öğretmenin öğrencileri küçük düşürücü, aşağılayıcı bir dil kullanması, arkadaşlarının içinde utandırması ya da hakaret etmesi, olumlu bir dil kullanmaması gibi öğrencilere yönelik sözel taciz içeren davranışlar "öğretmen saldırganlığı" olarak ifade edilmektedir. Öğretmenin sözel saldırganlığı öğrencinin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesini ve öğrenmeye güdülenmesini azaltarak öğrencinin öğrenmesini engellemekte, öğrencide düşmanca duygular gelişmesine neden olmakta ve öğrencinin davranışlarını olumsuzlaştırmaktadır (Bekiari ve diğ. 2005: 73-78). Gözütok (1993: 703-711) tarafından yapılan bir araştırma öğretmenlerin %30'unun olumsuz olarak nitelendirilebilecek davranışlar (saç çekme, tokat atma, hakaret etme, notla tehdit, müdüre götürme, tebeşir fırlatma) göstererek sınıfta disiplin sağlamaya çalıştıklarını belirlemiştir. Araştırma ayrıca, erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlere göre daha olumsuz davranışlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Memişoğlu'nun (2005) çalışması, öğrencilerin %36'sının öğretmenlerin öğrencileri küçük düşürücü davranışlardan kaçınma davranışını *nadiren* gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Tor ve Sargın (2005) tarafından yapılan bir araştırma öğretmenlerin, kulak çekme, cetvel veya sopayla vurma, tokat atma, azarlama, kalem veya başka bir şey fırlatma gibi davranışlara önemli ölçüde başvurduklarını belirlemiştir. Aynı çalışmada "öğretmen tarafından gösterilen şiddete nasıl tepki verirsiniz?" sorusuna öğrencilerin % 54.16'sı, öğretmenin dersine çalışmayacağını, %20.83'ünün öğretmenin ders işleyişini bozmaya çalışacağını belirtmişlerdir.

Derse gelmeme, derse geç girme, dersten erken çıkarma, sınavları zamanında okumama, plansızlık, vb. davranışlar bir diğer istenmeyen öğretmen davranış boyutu olarak kabul edilmekte ve bu tür davranışlar "düzensizlik" boyutunu oluşturmaktadır. Bu tür davranışlar öğrencinin yaşamını planlı bir biçimde yürütmesi, düzenli ve dakik olması, işine gereken önemi vermesi açısından olumsuz davranış örnekleridir ve örnek bir yetişkin modeli olma konusunda öğretmenin yanlış eylemlerdir.

Öğrenciler sınıfta öğretmenleri tarafından değerli bulunmak, özenli ve dikkatli davranılmasını istemektedirler. Öğrenciler öğretmenlerinden okul çalışmalarına verilen akademik desteğin ötesinde kendilerine yönelmiş bir ilgi, merak ve kaygı beklemektedirler. Eğer öğretmen ilgili bir kişi olarak algılanırsa öğrenci sınıftaki etkinliklere katılma ya da ödevini yapma konusunda daha fazla güdülenmektedirler (Phelan, Davidson ve Cao 1992: 695-704). Öğrencinin psikolojik güvenlik arayışında öğretmenin ayrımcı olmayan davranışları da büyük önem taşımaktadır. Çobanoğlu ve Şentürk (2005) tarafından yapılan bir araştırma öğretmenlerin öğrenci cinsiyetine bağlı olarak bu konuda farklı davranışlar sergilediklerini ortaya koymaktadır. Memişoğlu (2005) araştırmasında her dört öğrenciden biri öğretmenlerin kendilerine adil davranmadığını ifade etmektedir.

Öğrenci-öğretmen ilişkisinin sağlıklı olup olmadığı öğrenciler açısından önemlidir. İstenmeyen davranışlar gösteren öğrencilerle yapılan araştırmalar öğrencinin çevresinde

ona ilgi gösteren, onu dikkate alan bir yetişkinin varlığını önemle vurgulamaktadır. Kendilerine dikkat etmeyen ve çalışmalarından hoşnut olmayan öğretmenlere sahip olan öğrenciler daha rahatsız edici biçimlerde davranmaktadırlar (Phelan, Davidson ve Cao,1992: 695-704). Memişoğlu (2005) araştırmasında öğrencilerin %34.8'inin "öğrenci sorunlarını paylaşma" konusunda öğretmenlerin *nadiren* bu davranışı gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Sheets (2002: 105-122) ise araştırmasında öğrencilerin, öğretmenlerinin kendilerini dinlemediklerini, iletişimde bulunmak için çaba göstermediklerini ve aralarında dostane ilişkiler olmadığını ifade etmişlerdir.

Sınıf sadece öğrenme-öğretme etkinliklerinin sürdürüldüğü bir yer değil aynı zamanda öğrencinin öğretmeni ve arkadaşlarıyla etkileşerek kendine ilişkin algılarını da oluşturduğu ve sınıftaki sosyal etkileşimi yönlendiren kuralları da öğrendiği bir mekandır. Sınıfın davranış düzenini oluşturmak öğretmenin öğretme görevinin dışındaki diğer önemli görevlerinden biridir. Öğretmen eğer sınıf kurallarını ve yaptırımları açık ve anlaşılır bir biçimde öğrencilerle birlikte oluşturuyorsa, öğrenciler sınıf etkinliklerine katılma, sınıfa uygun davranma ve işbirliğinde bulunma davranışlarını daha fazla göstermektedir (Supaporn 2000: 124-136). Kurallar öğrencilerle birlikte oluşturulduğunda, kurallar başkalarının değil onların kuralları olmakta ve kurallara daha çok sahip çıkmaktadırlar (Barbetta ve diğ. 2005: 11-19). Memişoğlu'nun çalışması (2005) lise öğrencilerinin yaklaşık üçte birinin öğretmenlerin sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte oluşturmadığı görüşünde olduğunu ortaya koymaktadır. Buluç (2006: 30-51) tarafından yapılan bir araştırma ise öğrencilerin, öğretmenlerin sınıf kurallarını belirlemede başarısız oldukları, kuralları belirleme sürecine öğrencileri katmadıkları, öğretmenlerin kendilerinin de kurallara uymadıkları, kurallar çiğnendiğinde davranışın genellikle hoş görülmediği algısına sahip olduklarını saptamıştır.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okula Bağlı Nedenleri

Öğrenciler yaşamlarının önemli bir kısmını okulda geçirmektedirler. Bu nedenle okul öğrencilerin sosyalleşerek toplumsal beklentilere uygun davranışlar geliştirebilmelerinde önemli bir etken olmaktadır. Okul sosyal bir denetim kurumu olarak öğrencilere toplum tarafından onaylanan davranışları kazandırarak yasal olmayan yönelimlerin önünü kesmekte, sorumluluk duygusu kazandırmakta ve sosyo-kültürel değerleri kazanma-larında onlara yardımcı olmaktadır (Kızmaz 2006: 47-70). Bu çabaların başarıya ulaşması okulun bu işlevlere uygun bir okul düzeni ve işleyişini sağlamasına, yöneticilerin ve diğer çalışanların öğrencilerle olan ilişkilerinin niteliğine, düzeyine, biçimine ve okulun kültürüne bağlı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışları ile okulun yapısı, işleyişi ve yönetimi arasında bir bağ olduğunu ortaya koyan bazı çalışmalar vardır. Kalabalık okullarda küçük okullara göre; devlet okullarında özel okullara göre istenmeyen öğrenci davranışlarına daha fazla rastlanmaktadır (Flannery 1997;Gottfredson ve Gottfredson 1997: 120-142; Weishew ve Peng 1993: 5-47; DiPrete ve Peng 1981).

Bireylerin okul gibi geleneksel sosyal kurumlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla onların suç işleme oranlarının artış eğilimi göstermesi arasında bir ilişki vardır. Jenkins (1995 ve 1997) okula bağlı olan ve okul etkinliklerine yüksek düzeyde katılan bireylerin daha az suç işlediklerini saptamıştır. Çok sayıda araştırma; okula bağlılık düzeyi düşük olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okulu seven ve okula bağlı olan öğrencilere göre daha fazla suç işlediklerini (Conger,1976: 17-40; Sydlitz ve Jenkins,

1998) ve okulu güvenli, öğrenme açısından doyurucu ve öğrenciyi dikkate alan bir yer olarak gören öğrencilerin daha az istenmeyen davranışlar gösterdiklerini (Eamon ve Altshuler 2004: 23-37) ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin okulu sevmesinin ve bağlanmasının yollarından biri okuldaki yetişkinlerin öğrencilere gösterdiği olumlu tutum, ilgi ve ayırdığı zamandır (Drew 2006). Bu anlamda öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konu ve olaylarda düşüncelerine başvurulması ve karar sürecine katılmaları onların dikkate alındığının bir ifadesidir. Bu yapılabildiğinde öğrenciler hem güç gereksinimlerini karşılamakta hem de güvenli bir okul ortamının oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Buradaki kritik nokta okulda ya da sınıfta kontrolün gerçekten sağlanıp sağlanmadığı değil, kontrolün nasıl sağlandığıdır. Güvenli okul ortamını sağlama çalışmalarına öğrencileri katma bu ortamın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi ve istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi açısından önemli bulunmuştur (Noguera 1995: 189-212).

Okulların da insanlar gibi kendilerine özgü kişilikleri ve iklimleri vardır (Welsh 2000: 88-107). Bir okulun iklimi ile kast edilmek istenen; öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasında bir etkileşim biçimi haline gelen yazılı olmayan inançlar, değerler ve tutumlardır. Okul iklimi çalışmalarında sıklıkla “güvenli bir okul” tanımına gönderme yapılmaktadır. Etkili ve güvenli okulların özellikleri arasında yöneticilerin öğrenci problemlerine ilgi duyan bir yapıya sahip olması (Flannery 1997), ana-babalar ile okul yönetimi arasında işbirliğinin sağlandığı, öğrencilerin okul etkinliklerine katılım düzeyinin yüksek olduğu ve okulun fiziksel çevresinin güvenli olması gibi konular belirtilmektedir (Hernandez ve Seem 2004: 256-262).

Okulun kendi özgü koşullarına uygun, okuldaki kişilerce oluşturulmuş bir davranış yönetim politika ve planının olmaması ya da var olan plan hedeflerinden öğrencilerin haberdar olmaması ya da okulun disiplin uygulamalarının katı, baskıcı ve ceza yönelimli olması öğrencilerin istenmeyen davranışlarını artırıcı bir başka etken olarak değerlendirilmektedir (Drew 2006; Sheets 2002: 105-122; Weishew ve Peng 1993: 5-17). Okulun disiplin uygulamalarının tutarlı ve adil biçimde uygulanmaması ya da öğrenci algılarının bu doğrultuda olması istenmeyen davranışların daha çok görülmesinde bir etken olmaktadır (Sheldon ve Epstein 2002: 4-26; Browne ve diğ. 2002: 148-154; Liu ve Meyer 2000: 985-1003; DiPrete ve Peng 1981; Weishew ve Peng 1993: 5-17; Williams 1992: 31-37). Cameron ve Sheppard (2006: 15-22) yapılan araştırma stres, depresyon, kaygı, okul içindeki ya da dışındaki saldırgan davranışlar, akademik başarısızlık ve okul bırakma ile katı okul disiplini arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

İstenmeyen davranışlara ve nedenlerine ilişkin olarak yukarıda sunulan bulguların büyük bir bölümü yurt dışında yapılan araştırmalardan elde edilmiştir. Son yıllarda Türkiye’de istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin bazı araştırmaların yapıldığı (Türnüklü ve Yıldız 2002: 22-27; Türnüklü ve Şahin 2002: 283-302; Atıcı 2001: 6-11; Öztürk 2001; Keskin 2000), bunların daha çok ilköğretim düzeyinde gerçekleştirildiği ve sayıca az olduğu görülmektedir.

İstenmeyen davranışlarla baş etme yollarının sağlıklı biçimde ortaya konabilmesi öncelikle durum saptamasının yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ancak, sağlıklı işleyen bir okul düzeni oluşturabilmek için sadece öğrencilerin davranış sorunlarını, oranını ve türünü belirlemek yeterli değildir. Öğrencilerin sosyalleşmelerinin büyük oranda okulun davranış düzenine, etkili bir biçimde öğrenmelerinin ise doğrudan sınıf düzenine bağlı olduğu düşünülecek olursa, istenmeyen öğrenci davranışlarına nelerin neden olduğunu

bilmenin ve bu nedenlerin etkilerini olabildiğince en aza indirebilmenin daha etkili bir okul yaratmak açısından önemli olduğu açıktır. Bu çalışmanın bu kapsamda yarar sağlaması beklenebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, genel liselerde gözlenen istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında öğretmenler ve okula bağlı nedenlerin ne derece etkili olduğunun öğrenci ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre karşılaştırılmasıdır.

Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen ve okula bağlı nedenler istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını ne derece etkilemektedir?
2. Öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin *öğrenci ve öğretmen görüşleri* arasında anlamlı fark var mıdır?
3. Öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileme düzeyine ilişkin *öğrenci görüşleri* cinsiyet, sınıf ve alana göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileme düzeyine ilişkin *öğretmen görüşleri* cinsiyet, branş ve öğretmenlik deneyimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Sınırlama

İstenmeyen öğrenci davranışlarına kaynaklık edebilecek nedenler altı boyutta belirlenmiş olmasına karşın (bu boyutlar verilerin elde edilmesi bölümünde verilmiştir), bu çalışmada yalnızca öğretmen ve okula bağlı nedenlere ilişkin veriler ele alınmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışma olarak tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ilindeki genel liselerde öğrenim gören öğrenciler ile bu okullarda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu çerçevede araştırmanın öğrenci ve öğretmen olmak üzere iki evreni olduğu görülmektedir. Öğretmen evreninde 5627 öğretmen yer almaktadır. Bu öğretmenlerin %91,5'i merkez ilçelerde, %8,5'i çevre ilçelerde çalışmaktadır. Öğrenci evreninde 109945 öğrenci bulunmaktadır ve bu öğrencilerin %92,5'i merkez ilçelerdeki okullarda, %7,5'i çevre ilçelerdeki okullarda öğrenim görmektedirler (MEB, 2006). Evrene ulaşma güçlüğü ve olası maliyetleri göz önünde bulundurularak bu evrenlerden Cochran'ın (Balci 2001:108) aşağıdaki formülü kullanılarak örneklem alınmıştır.

$$n = \frac{t^2(PQ)/d^2}{1+(1/N)t^2(PQ)/d^2}$$

Buna göre öğretmen evrenini temsil edecek olan örneklem büyüklüğü 360, öğrenci evrenini temsil edecek örneklem büyüklüğü 383 olarak hesaplanmıştır. Örneklemelerin alınmasında, merkez ve çevre ilçelerdeki öğretmen ve öğrenci sayılarının evren içindeki yüzdelere bağlı kalınmıştır. Uygulamaların

yapıldığı okullar rastlantısal olarak belirlenmiştir. Öğrenci ve öğretmen görüşlerinin aynı ortamlara ilişkin olmasını sağlamak amacıyla, öğretmenlere uygulama yapılan tüm okullarda öğrencilere de uygulama yapılmıştır. Bu nedenle öğrenci örneklem büyüklüğü 383 olarak belirlenmiş olmasına karşın, bu sayının yaklaşık üç katına ulaşılmıştır. Bu çerçevede 214'ü kadın ve 167'si erkek olmak üzere toplam 381 öğretmene ve 649 kız ve 452 erkek olmak üzere toplam 1101 öğrenciye ulaşılmıştır.

Verilerin Elde Edilmesi

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri Anketi”nin uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Anketin geliştirilmesi süreci aşağıda şekilde gerçekleştirilmiştir. Alanyazın incelemesi sonucunda öğrencilerin istenmeyen davranışlarına kaynaklık edebilecek nedenler altı altı boyutta şu şekilde belirlenmiştir. (1) Aile, (2) Toplum ve çevre, (3) Öğrenci, (4) Öğretmen, (5) Okul ve (6) Öğrenme ve öğretme süreci.

İstenmeyen öğrenci davranışlarına kaynaklık edebilecek nedenler altı boyutta belirlenmiş olmasına karşın, bu çalışmada yalnızca öğretmen ve okula bağlı nedenlere ilişkin veriler ele alınmıştır.

Öğretmen ve öğrencilerden ankette yer alan davranış ve durumların öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinde ne derece etkili olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu nedenle anket maddeleri likert tipi beşli dereceleme ölçeğinde “Hiç etkilemiyor (1), Çok az etkili (2), Orta düzeyde etkili (3), Oldukça etkili (4) ve Çok etkili (5)” biçiminde yapılandırılmıştır. Anketin kapsam geçerliği alanyazın taraması ve konu alanı uzman görüşüne dayalı olarak sağlanmıştır. Uzmanlardan gelen görüş ve öneriler doğrultusunda yapılan düzenlemeler sonrası, ankette toplam 61 madde yer almıştır. 225 kişiyle yapılan ön uygulama (pilot) verileri üzerinde yapılan hesaplamalar sonucunda anketin bütününe ilişkin alpha güvenilirlik katsayısı,9012 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ele alınan istenmeyen öğrenci davranışlarının “öğretmene” ve “okula” bağlı nedenleri altı boyutları için hesaplanan alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla,8908 ve,8445'dir. Bu sonuçlar anketin uygulanması için yeterli görülmüştür. Anket uygulamaları 2006-2007 öğretim yılında yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Uygulama sonucunda elde edilen verilerden ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanarak her bir alt boyuta ilişkin genel durum betimlenmiş ve her bir boyuta ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri bazı değişkenler bakımından karşılaştırılmıştır. Ortalamalarla ilgili ikili karşılaştırmalarda t-testi, çoklu karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi (F-testi) kullanılmıştır. Fark çıkması durumunda farkın yönünün belirlenmesinde post hoc testlerinden LSD testi işe koşulmuştur. Anlamlılık düzeyi.05 olarak alınmıştır. 381 öğretmen ve 1101 öğrenci anketi değerlendirilmiştir.

Sayısal olarak verilen ortalamaların sözel anlatıma dönüştürülmesi için ortalama aralığı hesaplanmıştır. Bu hesaplamada $5-1=4$, $4/5=0.80$ aralık değeri olarak bulunmuştur. Aralık değeri dereceleme ölçeğindeki en küçükten başlayarak her bir dereceye eklenmiş ve ortalamalar şu şekilde sözel anlatıma dönüştürülmüştür: (a)1.00-1.80: Hiç etkilemiyor, (b) 1.81-2.60: Çok az etkili, (c) 2.61-3.40: Orta düzeyde etkili (d) 3.41-4.20: Oldukça etkili ve (e) 4.21-5.00: Çok etkili.

Ulaşılan sonuçlar alt problemlere paralel olarak sunulmuş ve ilgili alanyazına göre tartışılarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Bu alt bölümde öğretmen ve okula bağlı nedenlerin öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerini ne derece etkilediğine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerine ve bu görüşlerin bazı değişkenler bakımından karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Öğretmene ve Okula Bağlı Nedenleri

Araştırmanın birinci alt problemi istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında öğretmen ve okula bağlı nedenlerin ne derece etkili olduğunu öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre belirlemeye yöneliktir. Bu alt probleme ilişkin bulgular izleyen alt başlıklar altında sunulmuştur.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Öğretmene Bağlı Nedenleri

Öğretmen ve öğrencilerin öğretmene bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını ne derece etkilediğine ilişkin görüşleri Tablo'1 de yer almaktadır.

Tablo 1: İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Öğretmene Bağlı Nedenleri

Öğretmenlere bağlı nedenler	Öğrenci		Öğretmen	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
1. Öğretmenlerin sınıfta öğrencilerle olumlu bir iletişim kuramaması	4,14	1,075	3,68	1,036
2. Öğretmenlerin sınıf dışında öğrencilerle dostane ilişkiler kuramaması	3,20	1,385	3,17	1,194
3. Öğretmenlerin sınıfta öğrencileri öğrenmeye motive edici bir ortam oluşturamaması	4,09	1,119	3,58	1,054
4. Öğretmenlerin öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları dikkate almaması	3,47	1,233	3,52	1,091
5. Öğretmenlerin sınıf, atölye, laboratuvar kurallarını, prosedürlerini ve yaptırımlarını öğrencilerle birlikte belirlememiş olması	3,94	1,174	3,49	1,219
6. Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaması	3,04	1,378	3,11	1,181
7. Öğretmenlerin öğrenciler (başarılı, uslu, sevdiği, v.b.) arasında ayırım yapması	4,24	1,141	3,33	1,196
8. Öğretmenlerin öğrenci başarısını tarafsız (objektif) bir biçimde değerlendirememesi	3,86	1,200	3,32	1,231
9. Öğretmenlerin sınıfı yönetirken otoriter davranışlar sergilemeleri	3,41	1,258	3,16	1,137
10. Öğretmenlerin sınıfı yönetirken ilgisiz, kayıtsız, kuralsız davranışlar sergilemeleri	3,94	1,201	3,78	1,097
11. Öğretmenlerin gereksiz ve anlamsız ödev vermesi	3,57	1,381	3,02	1,246
12. Öğretmenin sınıfta öğretim konusunda heyecanlı, istekli ve canlı olmaması	3,98	1,168	3,65	1,114
13. Öğretmenlerin kişilik özelliklerinin (güvenilirlik, dürüstlük, hoş-görü, sabır, tutarlılık, v.b.) öğretmenlik mesleğine uygun olmaması	3,80	1,236	3,81	1,097
14. Öğretmenlerin kendi konu alanlarında yetersiz olmaları	4,09	1,188	3,88	1,190
15. Öğretmenlerin kendilerinin sınıf kurallarına uymamaları	3,69	1,246	3,66	1,148
16. Öğretmenlerin sınıf kurallarını kararlı, sürekli ve tutarlı biçimde uygulamamaları	3,59	1,215	3,81	1,059
17. Öğretmenlerin ders süresini etkili kullanmaması (derse geç	3,59	1,347	3,64	1,157

gelme, dersten erken çıkma, öğretmeye az süre ayırma, v.b.)

17. Öğretmenlerin derslere hazırlıksız gelmesi	3,73	1,262	3,86	1,121
Genel	3,74	,732	3,53	,832

Tabloya bakıldığında, hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin öğretmene bağlı nedenlerin istenmeyen davranışların oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin görüşlerinin genel ortalamasının sırasıyla $\bar{x}=3,74$ ve $\bar{x}=3,53$ olduğu ve *oldukça etkili* aralığına ($\bar{x}=3,41-4,20$) karşılık geldiği görülmektedir. Tablo hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin 17 davranıştan 11'ini birlikte *oldukça etkili* aralığının alt sınırı olan ortalama 3,41 ve daha üstünde istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileyici nitelikte bulduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo davranışlar temelinde ele alındığında, öğrencilerin “*Öğretmenlerin sınıf dışında öğrencilerle dostane ilişkiler kuramaması*” ($\bar{x}=3,20$) ve “*Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaması*” ($\bar{x}=3,04$) davranışları dışında diğer davranışların tümünü *oldukça etkili* aralığının alt sınırı olan 3,41 ortalama ve daha üstünde değerlendirdikleri görülmektedir. Öğrenciler “*Öğretmenlerin öğrenciler (başarılı, uslu, sevdiği, vb.) arasında ayırım yapması*” davranışının 4,24 ortalama ile öğrencilerin istenmeyen davranışları üzerinde en fazla etkili olduğu görüşüne sahiptirler.

Öğretmenler tabloda yer alan 17 davranıştan altısının (*Öğretmenlerin sınıf dışında öğrencilerle dostane ilişkiler kuramaması, Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırıcı uygun öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaması, Öğretmenlerin öğrenciler (başarılı, uslu, sevdiği, v.b.) arasında ayırım yapması, Öğretmenlerin öğrenci başarısını tarafsız (objektif) bir biçimde değerlendirememesi, Öğretmenlerin sınıfı yönetirken otoriter davranışlar sergilemeleri, Öğretmenlerin gereksiz ve anlamsız ödev vermesi*) öğrencilerin istenmeyen davranış göstermeleri üzerinde *orta düzeyde* etkili olduğunu düşünürken, diğer 11 davranışın öğrencilerin davranışlarını *oldukça düzeyinde* etkilediği görüşündedirler.

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okula Bağlı Nedenleri

Tablo 2’de istenmeyen öğrenci davranışlarının okula bağlı nedenlerine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır. Tablonun en alt satırındaki genel sonuçlara bakıldığında, istenmeyen öğrenci davranışlarının okula bağlı nedenlerine ilişkin hem öğrenci hem de öğretmen görüşlerinin ortalamasının sırasıyla 3,67 ve 3,65 olduğu ve *oldukça etkili* aralığına karşılık geldiği görülmektedir.

Öğrenciler yalnızca “*Okul yönetiminin okul-aile ilişkilerini düzenleme ve sürdürmede yetersiz olması*”nı 3,21 ortalama ile istenmeyen öğrenci davranışlarını *orta düzeyde* etkilediğini düşünürken, geriye kalan tüm maddeleri 3,44 ve daha yüksek ortalama ile istenmeyen öğrenci davranışlarını *oldukça* etkileyici durumlar olarak nitelendirmişlerdir. Öğrencilerin okul yönetimi ve yapısına ilişkin durumları daha yüksek oranda (3,85 ve daha yüksek ortalama ile) istenmeyen davranışları etkileyici neden olarak göstermişlerdir. Örneğin, “*Okul içinde öğrencileri dinleyen ve sorunlarını paylaşan yetişkin kişilerin olmaması, Okulun disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olması, Okul yönetiminin, öğrencilerin olumlu değişim isteklerini*

dikkate almaması, bunlara karşı çıkması, Okul yönetiminin sorunlara uygun ve doyurucu çözümler getirememesi". Bu durum okul yönetimi ve yapısı içinde yer alan nedenlerin istenmeyen davranışların oluşmasını oldukça etkilediğini göstermektedir.

Tablo 2: İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okula Bağlı Nedenleri

Okula bağlı nedenler	Öğrenci		Öğretmen	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
1. Okulların çok kalabalık olması	3,63	1,293	3,83	1,015
2. Okul içinde öğrencileri dinleyen ve sorunlarını paylaşan yetişkin kişilerin olmaması	3,90	1,238	3,86	1,036
3. Okul yönetiminin, okulun disiplin kuralları, ceza ve yaptırımları konusunda okuldaki kişileri yeterince bilgilendirmemesi	3,58	1,230	3,60	1,065
4. Okulun disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olması	3,89	1,271	3,29	1,131
5. Okulun disiplin uygulamalarının tutarsız olması	3,74	1,268	3,83	1,041
6. Okuldaki rehberlik hizmetlerinin etkili biçimde sunulmaması	3,61	1,275	3,74	1,067
7. Okuldaki eğitici olmayan personelin (idari memur, müstahdem, servis şoförleri, kantin görevlisi, v.b.) davranışlarının öğrencilere kötü örnek olması	3,56	1,356	3,21	1,258
8. Okulun sahip olduğu olanakların (spor salonu ve malzemeleri, laboratuvar, kafeterya, tuvalet, bahçe, yemekhane, su, v.b.) yetersiz olması	3,75	1,277	3,75	1,044
9. Okuldaki eğitsel, sosyal, kültürel etkinliklerin çeşitli ve doyurucu olmaması	3,50	1,264	3,77	1,013
10. Okul yönetiminin okul-aile ilişkilerini düzenleme ve sürdürmede yetersiz olması	3,28	1,295	3,60	1,089
11. Okul yönetiminin, öğrencilerin olumlu değişim isteklerini dikkate almaması, bunlara karşı çıkması	3,92	1,133	3,52	1,059
12. Okul yönetiminin sorunlara uygun ve doyurucu çözümler getirememesi	3,85	1,150	3,77	1,020
13. Okul yönetiminin yönetsel uygulamaları ile öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamalarının çelişmesi	3,44	1,202	3,73	1,090
Genel	3,67	,739	3,65	,727

Tablo 2 öğretmenler boyutunda ele alındığında, “Okuldaki eğitici olmayan personelin davranışlarının öğrencilere kötü örnek olması” ($\bar{x} = 3,21$), “Okulun disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olması” ($\bar{x} = 3,29$) maddelerini istenmeyen öğrenci davranışlarını orta düzeyde etkileyici bulurken, bunların dışında kalan maddeleri 3,52 ve daha yüksek ortalamalarla istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileyici olarak değerlendirmişlerdir.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Araştırmanın ikinci alt problemi öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla yapılan ikili karşılaştırma sonucu, öğretmene ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (sırasıyla $t=4,542$, $p=,218$ ve $t=,253$, $p=,800$). Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranışları etkileme derecesi konusunda benzer bir algıya sahip oldukları görülmektedir.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Araştırmanın üçüncü alt problemi öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranışlarının oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin öğrenci görüşlerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim görülen alan) göre karşılaştırılmasına yöneliktir.

Cinsiyet. Öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasındaki etkisine ilişkin öğrenci görüşlerinin cinsiyet bakımından kız öğrenciler yönünde anlamlı bir farklılık gösterdiği (öğretmene bağlı nedenler $\bar{x} = K3,84, E3,61, t= 5,233, p=,000$, okula bağlı nedenler $\bar{x} = K3,74, E3,55, t= 4,043, p=,000$) belirlenmiştir. Bu sonuca göre, kız öğrenciler öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında erkek öğrencilere göre daha etkili olduğu algısına sahiptirler.

Sınıf düzeyi. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen ve okula bağlı nedenlerine ilişkin öğrenci görüşleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (öğretmene bağlı nedenler $t= -1,775, p=,076$, okula bağlı nedenler $t=,125, p=,900$). Dolayısıyla, hem lise 2. hem de lise 3. sınıf öğrencileri deneyim süreleri farklı olmasına karşın öğretmen ve okula bağlı nedenlerin etkisini benzer biçimde değerlendirmektedirler.

Alan. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretime bağlı nedenlerine ilişkin öğrenci görüşlerinin öğrenim görülen alanlara (Türkçe-Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Yabancı Dil) göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır (öğretmene bağlı nedenler $F=,364, p=,695$, okula bağlı nedenler $F=,077, p=,926$). Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlar farklı olmasına karşın, öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranış göstermesine yönelik etkisini benzer biçimde değerlendirmektedirler.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretime bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermezken ($t=,173, p=,863$), okula bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ($K 3,73, E 3,56, t= 2,347, p=,019$) belirlenmiştir. Bayan öğretmenlerin okula bağlı nedenleri erkeklere göre istenmeyen öğrenci davranışlarını daha fazla etkileyici olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmaktadır.

Branş. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen ve okula bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin branşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (öğretmene bağlı nedenler $F= 2,171, p=,057$, okula bağlı nedenler $F= 2,002, p=,078$) Öğretmenlerin öğretmen ve okula bağlı nedenleri değerlendirme biçiminin branşlarından etkilenmediği görülmektedir

Öğretmenlik deneyimi. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretime bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin kıdeme göre anlamlı biçimde farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F= 4,785, p=,003$). Farkın yönünü belirlemeye yönelik olarak yapılan LSD testi 7 ve daha az yıl ve 8-14 yıl kıdeme sahip öğretmen görüşleri (sırasıyla $\bar{x} =$

3,25 ve $\bar{x} = 3,48$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, 7 ve daha az yıl kıdeme ($\bar{x} = 3,25$) sahip öğretmenler ile 15-22 yıl ve 23 ve daha fazla yıl kıdeme sahip öğretmen görüşleri (sırasıyla $\bar{x} = 3,73$ ve $\bar{x} = 3,60$) arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. 8-14 yıl deneyime sahip öğretmen görüşleri ($\bar{x} = 3,48$) ile 15-22 yıl deneyime sahip öğretmen görüşleri ($\bar{x} = 3,73$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının okula bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin kıdeme göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F = 3,366$, $p = 0,019$). Farkın yönünü belirlemek amacıyla yapılan LSD testi, 7 yıl ve daha az deneyime sahip öğretmenler 3,40 ortalama ile 8-14 yıl ve 15-22 yıl deneyime sahip öğretmenlere göre (sırasıyla 3,75 ve 3,75 ortalama ile) okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranışları etkileme derecesini daha düşük düzeyde değerlendirmişlerdir.

Tartışma

Bu alt bölümde araştırmanın temel bulgularının ilgili alanyazına dayalı olarak tartışılmasına yer verilmiştir.

İstenmeyen Davranışların Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenleri

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Öğretmene Bağlı Nedenleri

Sınıflar yalnızca öğrenme-öğretme etkinliklerinin gerçekleştirildiği yerler değildir. Bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi temel amaç olmakla birlikte bu etkinliklerin gerçekleştirilmesi için gereken ortamın özellikleri de önemlidir. Bu bağlamda sınıflar öğrencinin öğretmeni ve arkadaşlarıyla etkileşerek kendine ilişkin algılarını da oluşturduğu ve sosyal etkileşimi biçimlendiren kuralları da öğrendiği bir ortamdır. Bu ortamın özellikleri öğretme-öğrenme ortamının hazırlayıcısı, uygulayıcısı ve değerlendiricisi konumunda olan ve sınıf düzeninin oluşturulmasında temel pay sahibi olan öğretmenin yeterliliklerinin, buna bağlı olarak da davranışlarının istenmeyen davranışların oluşmasında temel etkenlerden biri olması kaçınılmazdır.

Bu çalışmanın öğretmene bağlı bulgularına bakıldığında, hem öğrenciler hem de öğretmenler öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerine yol açan etkenler arasında öğretmen davranışlarının *oldukça etkili* olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca öğretmen görüşleri ile öğrenci görüşleri arasında anlamlı bir farkın olmaması, bir grubun görüşlerinin diğerinin görüşlerini doğruladığını ortaya koymaktadır. Bir başka anlatımla öğretmene bağlı nedenlerin etkisi her iki grup tarafından da benzer biçimde algılanmaktadır. Bu sonuç okullarda öğretmen yeterliliğine bağlı sorunların olduğunu düşündürmektedir. Öğretmen yeterliliklerini üç boyutta ele almak olanaklıdır. Bunlar, konu alanı, eğitim ve genel yeterlilikleridir. Hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından bu alanlardaki istenmeyen öğretmen davranışlarının öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerine gerekçe olarak gösterilmesi bu üç boyuttaki yetersizliğin varlığına işaret etmektedir.

Eğitimsel yeterlikler alanında özellikle vurgulanması gereken temel yetersizliklerden birisinin sınıf yönetimi konusunda olduğu dikkat çekmektedir. Tablo 1’de yer alan şu davranışlara ilişkin görüşler ele alındığında bu durum başat biçimde ortaya çıkmaktadır: “*Öğretmenlerin sınıfta öğrencilerle olumlu bir iletişim kuramaması, Öğretmenlerin*

sınıf dışında öğrencilerle dostane ilişkiler kuramaması, Öğretmenlerin sınıfta öğrencileri öğrenmeye motive edici bir ortam oluşturamaması, Öğretmenlerin sınıf, atölye, laboratuvar kurallarını, prosedürlerini ve yaptırımlarını öğrencilerle birlikte belirlememiş olması, Öğretmenlerin öğrenciler (başarılı, uslu, sevdiği, v.b) arasında ayırım yapması, Öğretmenlerin sınıfı yönetirken otoriter davranışlar sergilemeleri, Öğretmenlerin kendilerinin sınıf kurallarına uymamaları, Öğretmenlerin sınıf kurallarını kararlı, sürekli ve tutarlı biçimde uygulamamaları.” Öğretmenlere ilişkin olumsuzluğu yansıtan bu sekiz davranışı, öğrenci ve öğretmenlerin öğrencilerin istenmeye davranışlarını oldukça etkilediğini düşünmeleri, okullarda etkili bir sınıf düzeninin kurulup sürdürülemediğini göstermektedir. Buna bağlı olarak öğrenme-öğretme etkinliklerinin de istenildiği gibi yapılamadığı kestirilebilir. Bu sonuç öğretmenlerin kendilerini gözden geçirmeleri için bir gerekçe oluşturmaktadır. Öğretmen yeterlilikleri ile ilgili yetersizliklerin öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri ile ilişkisine de dikkat çekmek gerekir.

Tablo 1’deki durum öğretmen davranışlarının öğrencilerin istenmeyen davranışlarını oldukça etkilediğini ortaya koymaktadır. Bazen öğretmenlerin bu tür davranışları gösterme düzeyi düşük olsa bile, etkileri oldukça yüksek olabilmektedir. Örneğin Dolin’in (1995) çalışması, bu yargıyı destekler niteliktedir. Öğretmenlerin gösterdiği istenmeyen davranışların sıklığı çok az olsa bile, öğrencilerin daha az katılım gösterdikleri, daha az öğrendikleri, istenilen davranışları daha az gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu tür davranışlar öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenmelerini olumsuz etkilemekte ve olumsuz öğrenci direncini artırmaktadır.

Sınıf başarısının ve sınıf içi uygulamaların başarısının ders öncesi hazırlıklara bağlı söylenebilir. Öğretmene bağlı nedenler içinde “*Öğretmenlerin derslere hazırlıksız gelmesi*”nin istenmeyen davranışlar için neden olarak gösterilmesi bu bağlamda önemlidir. Bu maddeye ilişkin öğretmen görüşlerinin ortalamasının öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç öğretmenlerin derse hazırlıksız geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Derse hazırlıksız gelen öğretmenlerin sınıftaki öğrenme düzeni ile ilgili diğer davranışları istenen düzeyde göstermeleri de zorlaşmaktadır. Öğrencilerin de bundan etkilenmeleri beklenen bir durumdur. Çünkü öğrenci davranışları ile öğretmen davranışları arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu söylenebilir (Brophy ve Good 1986: 336-7). Öğrencilerin kendileri için örnek alacakları en yakın örneğin öğretmenler olması gerekir. Öğretmen davranışlarının öğrencinin yönelimini belirlemede önemli bir değişken olduğu bilinmektedir (Başar 1999: 63). Öğretmen ve öğrenciler tarafından istenmeyen davranışların oluşmasında *oldukça etkili* görülen *Öğretmenlerin ders süresini etkili kullanmaması (derse geç gelme, dersten erken çıkma, öğretmeye az süre ayırma, v.b.) Öğretmenlerin kendilerinin sınıf kurallarına uymamaları*” davranışları da bu kapsamında değerlendirilebilecek davranışlardır. Bu durumların sınıfta meydana gelen istenmeyen davranışların oluşmasına zemin hazırladığı söylenebilir.

Öğretmene bağlı nedenler içinde dikkat çeken bir durum da “*Öğretmenlerin kendi konu alanlarında yetersiz olmaları*”na ilişkindir. Bu davranışı hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin istenmeyen davranışların oluşmasını etkileyen bir neden olarak görmeleri önemlidir. Eğer öğrenciler öğretmenlerinin kendi konu alanlarında yetersiz kaldıklarını hissediyor ya da gözlemliyorlarsa, o öğretmenlerin derslerinde derse yönelik etkinlikleri inandırıcı biçimde sürdürülmesi zorlaşır. Yine öğretmenler de böyle bir yetersizlik algısıyla derse giriyorlarsa onların istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kararlılık göstermeleri ve bir strateji uygulamaları güçleşir.

Sonuç olarak yukarıda ele alınan örnekler ve araştırmanın veri toplama aracında yer alan tüm davranışlara ilişkin görüşler (Tablo 1), istenmeyen öğretmen davranışlarının öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Öğretmene bağlı nedenlere ilişkin sonuçların birçok araştırmanın sonucu ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Birçok araştırma sınıfta öğretmenlerin de istenmeyen davranışlar gösterebildiğini ve bu davranışların öğrencilerin öğrenmeleri ve davranışları üzerinde olumsuz etkilere yol açtığını ve bunun sonucu olarak öğrencilerin istenmeyen davranışlar gösterdiklerini belirlemiştir (Bonfield 2003; Dolin 1995; Toale 2001). İstenmeyen öğretmen davranışları öğrencinin öğrenmesini ve sınıftaki öğretimi olumsuz etkileyen ve engelleyen davranışlardır. Bu tür davranışların birçok öğretmen tarafından yaygın biçimde gösterildiği belirlenmiştir. (Memişoğlu 2005; Roberson ve Doebler 2001: 497-503, Sheets 2002: 105-122, Bekiari ve diğ. 2005: 105-122; Buluç 2006: 30-51).

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Okula Bağlı Nedenleri

Eğitimin amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik çabaların başarıya ulaşmasının okulun amaçlarına uygun bir okul düzeni ve işleyişinin sağlanması, okul politikaları ve onların oluşturulma ve uygulanma biçimleri, yöneticilerin ve diğer çalışanların öğrencilerle olan ilişkilerinin niteliği ve okulun sahip olduğu olanaklarla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Okulun özellikleri sınıfın davranış düzenini ve sınıf içi etkinliklerin niteliği üzerinde etkiye sahiptir. Okul yönetimi ve okulun özellikleri sınıf yönetiminin sınıf dışı değişkenlerinden birisidir. Bu bağlamda okul yönetimi ve yapısına ilişkin özelliklerin öğrenci davranışlarını etkilemesi kaçınılmazdır. Bu araştırma böyle bir ilişkinin olduğunu ve mevcut durumun öğrencilerin istenmeyen davranışlar göstermesini *oldukça* etkilediğini ortaya koymaktadır. İstenmeyen öğrenci davranışlarını fazla etkilediği düşünülen nedenler okul yönetimi ve okulun sahip olduğu olanaklarla ilişkilidir. Okul yönetimi ile ilgili olarak öne çıkan nedenler *Okulun disiplin uygulamalarının tutarsız olması, Okulun disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olması, Okul yönetiminin, öğrencilerin olumlu değişim isteklerini dikkate almaması, bunlara karşı çıkması, Okul yönetiminin yönetsel uygulamaları ile öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamalarının çelişmesi*'dir. Okulun sahip olduğu olanaklarla ilgili olarak öne çıkan nedenler *Okulun sahip olduğu olanakların (spor salonu ve malzemeleri, laboratuvar, kafeterya, tuvalet, bahçe, yemekhane, su, v.b.) yetersiz olması, Okulların çok kalabalık olması*'dir. Bu boyutta yer alan nedenler istenmeyen davranışların oluşmasına hem ortam hazırlar hem de gerekçe oluşturur.

Bu çalışmanın bu boyuttaki sonuçları alanyazındaki bir çok araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Örneğin, bu çalışmada olduğu gibi Flannery (1997), Gottfredson ve Gottfredson (1985: 179-215), Weishew ve Peng 1993: 179-215) DiPrete ve Peng'in (1981) çalışmaları kalabalık okullarda küçük okullara göre istenmeyen öğrenci davranışlarına daha fazla rastlandığını ortaya koymuşlardır.

Okulun kendi özgü koşullarına uygun, okul politikaları ve bu politikalara uygun palanların olmaması, plan hedeflerinden öğrencilerin haberdar olmaması ve okulun disiplin uygulamalarının katı, baskıcı ve ceza yönelimli olması öğrencilerin istenmeyen davranışlarını artırıcı etkenler olarak belirlenmiştir (Drew 2006; Sheets 2002: 105-122; Weishew ve Peng 1993: 179-215). Okulun disiplin uygulamalarının tutarlı ve adil biçimde uygulanmaması ya da öğrenci algılarının bu doğrultuda olması istenmeyen davranışların daha çok görülmesinde bir etken olmaktadır (Sheldon ve Epstein 2002; Browne ve diğ.,2002; Liu ve Meyer 2000: 985-1003; DiPrete ve Peng 1981; Weishew

ve Peng 1993: 179-215; Williams 1992: 31-37). Bu çalışmanın sonuçlarının sözü edilen araştırmaların sonuçlarıyla büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bu çalışmada öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerinde önemli görülen nedenlerin (*Okulun disiplin uygulamalarının tutarsız olması, Okulun disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olması, Okul yönetiminin, öğrencilerin olumlu değişim isteklerini dikkate almaması, bunlara karşı çıkması, Okul yönetiminin yönetsel uygulamaları ile öğretmenlerin sınıf yönetimi uygulamalarının çelişmesi*) söz konusu araştırmalarla benzer içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Okullarda disiplin sağlanması kadar, disiplinin nasıl sağlandığı da önem taşır. Örneğin, güvenli okul ortamını sağlama çalışmalarına öğrencileri katma bu ortamın sağlıklı bir biçimde sürdürülmesi ve istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi açısından önemli bulunmuştur (Noguera 1995: 189-212). Bu araştırmaya katılan öğrenci ve öğretmenlerin okulların disiplin uygulamalarındaki tutarsızlığı, okullardaki disiplin anlayışının ceza yönelimli ve baskıya dayalı olmasını istenmeyen davranışları artırıcı etken olarak değerlendirmeleri bu araştırma kapsamında yer alan okullardaki disiplin anlayışının olumlu davranışları çağrıştırmaya nitelikte olmadığını göstergesi olarak kabul edilebilir.

Okul rehberlik servisinin bulunması ve servisin etkili işlemesi istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede önemli bir yere sahiptir. Bu hizmetlerin azlığı ya da yetersizliğinin olduğu okullarda özellikle sınıf içindeki istenmeyen davranışlarla daha fazla karşılaşıldığı belirlenmiştir (Weishew ve Peng 1993: 179-215). Bu çalışmada da hem öğretmenler hem de öğrenciler okul rehberlik hizmetlerinin etkili biçimde sunulmamasının istenmeyen davranışların meydana gelmesinde etken olduğu görüşündedirler. Bilindiği gibi rehberlik hizmetleri yalnızca istenmeyen davranışlarla baş etme amaçlı değil aynı zamanda istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önleyici nitelikte olmak durumundadır.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Karşılaştırılması

Öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasını etkileme düzeyine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranışları etkileme derecesi konusunda benzer bir algıya sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum, özellikleri, yeterlilikleri, görevleri, deneyimleri vb. bakımından farklı olan iki grubun algılarının benzer olması okullardaki gerçek durumu yansıtmaya bakımından önemlidir. Her iki grubun görüşlerinin benzerliği birbirlerinin görüşlerini doğrulama olarak değerlendirilebilir. Özellikle öğretmenlerin kendilerinden kaynaklanan bazı nedenleri istenmeyen öğrenci davranışlarına gerekçe olarak değerlendirmeleri, kendilerinden kaynaklanan nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik etkinliklerin hazırlanmasını ve uygulanmasını kolaylaştırabilir.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğrenci Görüşleri

Cinsiyet. Kız öğrenciler öğretmen ve okula bağlı nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasındaki etkisini erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde

algılamaktadırlar. Bu sonuç kız öğrencilerin okulu ve öğretmeni değerlendirme biçimlerinin, aynı zamanda öğretmen ve okuldan beklentilerinin farklı olduğu biçiminde değerlendirilebilir. Kız öğrencilerin genellikle istenmeyen davranışları daha az gösterdikleri ve daha fazla okul yönelimli oldukları bilinmektedir. Örneğin Mercan'ın (2006) liselerde disiplin kuruluna yansıyan davranışları ele alan çalışmasında, erkek öğrencilerin daha fazla istenmeyen davranışları nedeniyle disiplin kuruluna verildiklerini ortaya koymuştur. Kız öğrencilerin bu özellikleri istenmeyen davranışların nedenleri konusunda onları daha duyarlı olmaya ve buna bağlı olarak bu şekilde değerlendirmeye yöneltmiş olabilir.

Sınıf düzeyi. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen ve okula bağlı nedenlerine ilişkin öğrenci görüşleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğrencilerin deneyim süreleri farklı olmasına karşın öğretmen ve okula bağlı nedenlerin etkisini benzer biçimde değerlendirmeleri okullardaki gerçek durumun yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Alan. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmene bağlı nedenlerine ilişkin öğrenci görüşlerinin öğrenim görülen alanlara göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğrenim gördükleri alanlar öğrencilerin bazı özelliklerinin de göstergesidir. Özellikle yetenek ve gelecekteki yönelimleri bakımından farklılıkları yansıttığı söylenebilir. Ayrıca, her bir alanda ortak bazı derler olmasına karşın alana yönelik dersler ağırlıklıdır. Bu bağlamda, öğrenim görülen alanın öğrencilerin düşünme biçimleri ve algıları üzerinde etkisinin de farklı olmasına yol açması beklenebilir. Beklenen farklılıklarına karşın öğretmen ve okula bağlı nedenlerin öğrencilerin istenmeyen davranış göstermesine yönelik etkisini benzer biçimde değerlendirmeleri okullardaki gerçek durumu ortaya koyması bakımından önemlidir.

Öğretmen ve Okula Bağlı Nedenlere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Cinsiyet. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmene bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermezken, okula bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bayan öğretmenlerin genellikle daha görev yönelimli oldukları bilinmektedir. Bu yönüyle erkek öğretmenlerden genellikle daha farklı olmalarına karşın, öğretmene bağlı nedenleri onlarla benzer biçimde algılamaları, öğretmene bağlı olumsuzlukların genel bir durumu yansıttığı ve bu olumsuzlukların her iki cins içinde geçerli olduğu biçiminde değerlendirilebilir.

Branş. İstenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmen ve okula bağlı nedenlerine ilişkin öğretmen görüşlerinin branşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğretmen ve okula bağlı nedenleri değerlendirme biçiminin branşlarından etkilenmediği ve Tablo 1'deki öğretmenlere atfedilen olumsuzlukların bütün branşlardaki öğretmenler için ortak özellikler olduğu söylenebilir.

Öğretmenlik deneyimi. Genel olarak kıdem düzeyi yükseldikçe, öğretmene bağlı nedenlerin istenmeyen davranışlar üzerindeki etkisinin arttığı yönünde bir eğilim olduğu söylenebilir. 7 yıl ve altı deneyime sahip öğretmenler okula bağlı nedenlerin istenmeyen davranışları etkileme derecesini daha düşük değerlendirmişlerdir. Bu durum bu grupta yer alan öğretmenlerin, diğer öğretmenlere göre daha yeni mezunlar olmaları, onların algılarını farklılaştırmış olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmadan çıkarılabilecek temel sonuç, öğretmene bağlı yetersizlikler ile okula bağlı yetersizlikler öğrencilerin istenmeyen davranış göstermelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Öğretmene bağlı yetersizlikler iki alanda ortaya çıkmaktadır: (1) Eğitsel etkinliklerin gerçekleştirilmesine hizmet edebilecek bir sınıf düzeninin oluşturulması ve sürdürülmesinde temel belirleyici olan sınıf yönetimi becerileri ve (2) öğretme-öğrenme sürecinin düzenlenmesi ile ilgili yeterlilikler. Okula bağlı yetersizlikler daha çok okulun yönetimi, yapısı ve olanakları ile ilgili görünmektedir.

Bu sonuçlar çerçevesinde, öğretmene bağlı nedenlerin etkisinin azaltılabilmesi için, öğretmenlerin sınıf yönetimi ve öğretme yeterliliklerini geliştirici eğitim etkinlik ve uygulamalara süreklilik kazandırılması, okula bağlı nedenlerin etkisini azaltabilmek için okul yöneticilerinin yeterliliklerini geliştirici etkinliklere daha fazla yer verilmesi, okul düzeni ve politikalarının öğrenci gereksinimlerini dikkate alarak oluşturulması önerilebilir.

Kaynakça

- Atıcı, M. (2001) İlköğretimdeki Öğrencilerde Görülen İstenmeyen Davranışlar ve Nedenleri, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(20), 6-11.
- Balcı, A. *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem Teknik ve İlkeler*. 3. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık, 2001.
- Barbette, P. M. Norona, K.L. and Bicard, D.F. (2005) Classroom Behavior Management: A Dozen Common Mistakes and What to Do Instead, *Preventing School Failure*, 49(3), 11-19.
- Başar, H. (1999) *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem.
- Bekiari, A., Heropoulou, H. and Sakellariou, K. (2005) Perceived Aggressive Physical Education Teacher Communication, Student State Satisfaction and Reasons for Discipline, *Italian Journal of Sport Sciences*, 12(1), 73-78.
- Bonfield, S. R. (2003) *The Effect of Teacher Misbehaviors on Teacher Credibility and Affect*, (M.A.), West Virginia University, Eberly College of Arts and Sciences, Department of Communication Studies.
- Brophy, J. and Good, T. L. (1986) Teacher Behavior and Student Achievement, (Edt. M. C. Witrock) *Handbook of Research on Teaching*. Mcmillan Publications.
- Browne, J. A., Losen, D. J. and Wald, J. (2002). Zero Tolerance: Unfair with Little Recourse, *New Directions for Youth Development*, 59, 148-154.
- Buluç, B. (2006) An Analysis of Classroom Rules in Secondary Schools in Turkey, *Educational Research Quarterly*, 29(3), 30-51.
- Conker, R. D. (1976) Social Control and Social Learning Models of Delinquent Behavior: A Synthesis, *Criminology*, 14, 17-40.
- Çobanoğlu, F. ve Şentürk, İ. (2005) Öğrenci Cinsiyetinin Öğretmen Davranışına Etkisi, *On Dördüncü Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi (28-30 Eylül).

Diprete, T. A. and Peng, S. S. (1981) Discipline and Order in American High Schools, *National Center for Education Statistics*, Newyork.

Dolin, D.J. (1995) Ain't Misbehavin': *A Study of Teacher Misbehaviors, Related Communication Behaviors and Student Resistance* (Doctoral Dissertation), West Virginia University, Morgantown.

Drew, S. (2006) Risk Factors for Dropout and Research-Based Strategies/Programs for Helping Students Graduate, *National Tech. Prep. Network Conference, Texas*: (November 2, Dallas).

Eamon, M. K. and Althuler, S. J. (2004) Can We Predict Disruptive School Behavior?, *Children & Schools*, 26(1), 23-37.

Flannery, D. J. (1997) *School Violence: Risk, Preventive Intervention and Policy*. <http://iume.tc.columbia.edu.ericacheive/mono/UDS109.pdf> (Eriřim:05/01/2008).

Gottfredson, D. C. (1997) School-Based Crime Prevention. In L. Sherman, D. Gottfredson, D. Mackenzie, J. Eck, P. Reuter and S. Bushway (Eds.), *Preventing Crime: What Works and What Doesn't, What's Promising*. College Park, MD: Department of Criminology and Criminal Justice, University of Maryland, 120-142.

Gottfredson, D. C., Gottfredson, G. D., and Hybl, L. D. (1993). Managing Adolescent Behavior: A Multi-year, Multi-school Study. *American Educational Research Journal*, 30, 179-215.

Hernandez, T. and Seem, S. (2004) A Safe School Climate: A Systemic Approach and the School Counselor, *Professional School Counseling*, 7(4), 256-262.

Kearney, P., Plax, T.G., Hays, E.R. and Ivey, M.S. (1991) College Teacher Misbehaviors: What Students Don't Like About What Teachers Say or Do, *Communication Quarterly*, 39, 309-324.

Keskin, M. A. (2002) *İlköğretim Okullarında Sınıf İçinde İstenmeyen Öğrenci Davranışları*, (Master Tezi), Hacettepe Üniversitesi.

Kızmaz, Z. (2006) Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.

Liu, X. S. ve Meyer, J. P. (2000) Teacher Perceptions of Their Jobs:A Multilevel Analysis of the Teacher Follow-up Survey for 1994-95, *Teacher College Record*, 107(5): 985-1003.

M.E.B. (2006). Okul İstatistikleri. <http://ogm.meb.gov.tr/istat.xls> (Eriřim: 15.09.2006)

Memişoğlu, S. P. (2005) Lise Öğrencilerinin Sınıf Ortamında Öğretmen Davranışlarına İlişkin Görüşleri. *On Dördüncü Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi (28-30 Eylül).

Mercan, G., (2006). *Orta Öğretim Kurumlarında Disiplin Kuruluna Yansıyan Davranışlar ve Öğretmenlerin Ceza Gerektirici Davranışlara İlişkin Görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Noguera, P. (1995) Preventing and Producing Violence: A Critical Analysis of Responses to School Violence, *Harvard Educational Review*, 65, 189-212.

Öztürk, N. (2001) *Öğretmenlerin Sınıf İçinde Oluşan İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri*, (Master Tezi), Hacettepe Üniversitesi.

Roberson, T. G. and Doebler, L. K. (2001). Problems of Secondary Student Teachers as Perceived by Cooperating Teachers and High School Students: A Follow-up Study, *Education*, 109(4):497-503.

Sheets, R.H. (2002) You're Just a Kid That's There- Chicano Perception of Disciplinary Events, *Journal of Latinos&Education*, 1(2),105-122.

Sheldon, S.B. ve Epstein, J.L. (2002). Improving Student Behavior and School Discipline with Family and Community Involvement, *Education and Urban Society*, 35, 4-26.

Supaporn, S. (2000). High School Students' Perspective About Misbehavior, *Physical Educator*, 57(3), 124-136.

Sydltiz, R. and Jenkins, P. (1998) The Influence of Families, Friends, Schools and Community on Delinquent Behavior, *Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions*, (ed. Thomas P.G.) Thousand Oaks: Sage Pub.

Toale, M.C. (2001) *Teacher Clarity and Teacher Misbehaviors: Relationships with Students' Affective Learning and Teacher Credibility*, (Doctoral Dissertation), West Virginia University, Morgantown.

Tor, H. ve Sargın, N. (2005) İlköğretim Okullarının İkinci Kademesinde Okuyan Öğrencilerin Şiddet Hakkındaki Görüşleri, *On Dördüncü Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi (28-30 Eylül),

Türnüklü, A. ve Şahin, İ. (2002) İlköğretim Okullarında Öğrenci Çatışmaları ve Öğretmenlerin Bu Çatışmalarla Başa Çıkma Stratejileri, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 30: 283-302.

Türnüklü, A. ve Yıldız, V. (2002) Öğretmenlerin Öğrencilerin İstenmeyen Davranışlarıyla Başa Çıkma Stratejileri I, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 284, 22-27,

Weishew, N.L. and Peng, S.S. (1993). Variables Predicting Students' Problem Behaviors, *Journal of Educational Research*, 87(1), 179-215.

Welsh, W.N., (2000) The Effects of School Climate on School Disorder, *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 567, 88-107.

Williams, J. (1992) Reducing the Disproportionately High Frequency of Disciplinary Actions Against Minority Students, *Equity and Excellence*, 24 (2), 31-37.